

Asia: E 104/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Maatalouden sukupolvenvaihdosstrategia, pe 6.2.2026 klo 9.00 (E 104/2025 vp)

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Olli Niskanen

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Euroopan komission 21.10.2025 julkaisema maatalouden sukupolvenvaihdosstrategia liittyy laajempaan maatalouden ja elintarvikkeiden pitkän aikavälin visioon (COM(2025) 75 final). Strategian tavoitteena on lisätä nuorten viljelijöiden osuutta Euroopan unionissa ja vahvistaa maatalouden pitkän aikavälin häiriönsietokykyä.

Maa- ja metsätalousministeriö on laatinut asiasta muistion 26.11.2025 ja kirjannut Suomen alustavia kantoja. Tässä lausunnossa Luonnonvarakeskus tarkastelee komission sukupolvenvaihdosstrategiaa tutkimustiedon valossa ja tuo esiin havaintoja strategian toteuttamisen edellytyksistä sekä niistä kysymyksistä, joihin jatkovalmistelussa ja EU-tason keskusteluissa olisi perusteltua kiinnittää huomiota.

2 Lausunto

Komission julkaisemassa strategiassa sukupolvenvaihdos kytketään elintarviketurvaan ja huoltovarmuuteen. Tutkimusnäkökulmasta tämä kytkentä ei liity ensisijaisesti ruoan määrälliseen riittävyyteen EU:ssa, vaan maataloustuotannon alueelliseen sijoittumiseen, rakenteelliseen monimuotoisuuteen ja tuotantojärjestelmän sopeutumiskykyyn pitkällä aikavälillä. Kysymys ei ole siitä, harjoitetaanko Euroopan unionissa maataloutta jatkossakin, vaan siitä, millaisella rakenteella ja missä maataloutta unionin alueella harjoitetaan.

Komission strategian vahvuutena voi pitää sen kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa sukupolvenvaihdokset kytketään koulutukseen, rahoitukseen, maaseutualueiden elinvoimaan ja innovaatiopolitiikkaan. Kansallisten ja alueellisten kumppanuussuunnitelmien todetaan parhaimmillaan parantavan eri politiikkavälineiden yhteensovittamista.

Suomen alustavat kannat ovat pääosin linjassa strategian tavoitteiden kanssa ja heijastavat Suomen maatalouden erityispiirteitä. Tutkimusnäkökulmasta Suomen esiin nostamia huomioita peltomaan saatavuudesta, rahoituksen haasteista sekä itäraja-alueiden erityistilanteesta voidaan pitää perusteltuina. Suomen alustavissa kannoissa korostetaan myös maatilojen kannattavuuden merkitystä sukupolvenvaihdospäätösten taustalla.

Kannattavuus on luonnollisesti tärkeä, mutta yksinään riittämätön selittäjä sukupolvenvaihdoksille. Heikot tulonäkymät eittämättä vähentävät halukkuutta ryhtyä viljelijäksi, mutta sukupolvenvaihdosten määrää ja rakennetta selittävät laajemmin nuorten vaihtoehtoiset työmahdollisuudet, alueelliset työmarkkinat

sekä kasvavien maatilojen lisääntyneet johtamis- ja osaamisvaatimukset. Kannattavuuden parantaminen tukee ennen kaikkea niiden tilojen jatkuvuutta, joilla jatkaminen on muutenkin realistista, mutta se ei yksin muuta maatalouden pitkän aikavälin rakennekehitystä.

Työmahdollisuuksien lisäksi myös alan koulutuksen houkuttelevuudella on merkitystä. Maa- ja puutarhatalousaloja voi opiskella kaikilla peruskoulun jälkeisillä koulutusasteilla. Alan ulkopuolisille nuorille alkutuotannon työpaikat tai koulutuspaikat eivät ole tuttuja ja ensisijaisesti maatalousalalle hakeutuvien nuorten määrä on pysynyt alhaisena pitkään, joskin pientä nousua on viime vuosina havaittu. Tutkintokoulutuksista valmistuvien määrä ei kuitenkaan vastaa Opetushallituksen ennakoimaa työvoiman tarvetta maatalousalalla. Lisäksi Opetushallituksen tilastot osoittavat, että vain pieni osa agrologi- tai agronomitutkinnon suorittaneista on työllistynyt yrittäjänä vuosi valmistumisen jälkeen. Rakennekehityksen myötä alanvaihtajat tulee huomioida, sekä luopuvien yrittäjien uudelleen kouluttautumisen että alalle hakeutuvien aikuisten näkökulmista. Aikuiskoulutusmahdollisuuksien varmistaminen on oleellista huomioida alalla, joka ei kuulu nuorten vetovoima-aloihin.

Tutkimuskirjallisuuden perusteella jatkajapooli maataloudessa muodostuu pääosin viljelijäperheiden omista jälkeläisistä. Alan ulkopuolelta tulevien uusien yrittäjien pääsy maatalouden harjoittajiksi on vaikeaa. Viljelijäperheen sisäisissä sukupolvenvaihdoksissa tilan siirtyminen on usein mahdollista alle markkinahinnan ja verohuojennuksin, kun taas ulkopuoliset jatkajat kohtaavat täyden markkinahinnan, rahoitusrajoitteet sekä rajallisen pääsyn maahan ja tuotantokapasiteettiin. Lisäksi pinta-alaperusteisten tukien ja muiden pitkäaikaisten tukimekanismien on tutkimuksissa osoitettu kapitalisoituvan maanhintoihin ja vuokriin. Tämä ylläpitää korkeaa hintatasoa ja vahvistaa olemassa olevien viljelijöiden asemaa alan ulkopuolelta tuleviin yrittäjiin nähden, mikä osaltaan kaventaa jatkajapoolia ja heikentää alan avoimuutta uusille yrittäjille. On hyvä, että Suomen kannassa on erikseen huomioitu, että sukupolvenvaihdon rinnalla on tärkeää edistää myös omistajanvaihdoksia.

Keinot, jotka parantavat uusien, viljelijäperheen ulkopuolisten yrittäjien mahdollisuuksia, hankkia ja rahoittaa maatilaa hankintaa voivat välillisesti parantaa myös olemassa olevien yritysten toimintaedellytyksiä. Esimerkiksi vakuusarvoihin vaikuttaa olennaisesti, onko omaisuudelle realisointitilanteessa mahdollisia ostajia olemassa. Näin ollen mahdollisen jatkaja-/ostajapoolin laajentaminen voi olla positiivinen asia rahoittajien näkökulmasta.

Rakennekehityksen myötä uusille yrittäjille siirrettävän vieraan ja oman pääoman määrä on investoineilla tiloilla kasvanut. Näissä tapauksissa voidaan tarvita vaiheittaisia kaupanteon malleja esimerkiksi osakeyhtiömuodon tai yhtymäjärjestelyjen kautta. Osakeyhtiömuotoisen maatalouden yleistymisen voi tästä näkökulmasta olla myönteinen asia.

Lukumääräinen valtaosa nykyisistä maatilakotitalouksista toimii ei-päätoimisesti. Näiden tilojen säilyminen aktiiviviljelyssä edellyttäneen myös jatkajalta/jatkajilta maatalouden lisäksi muita ansaintamahdollisuuksia. Maaseutuyrittäjyyden mahdollisuudet, internetyhteydet ja etätyömahdollisuudet ovat tärkeä osa sukupolvenvaihdosten toteutumisen mahdollistamista.

Nuorten viljelijöiden investoinneille myönnettävää korkeampaa tukitasoa pidetään yleensä myönteisenä erityisesti siksi, että se lieventää

rahoitusrajoitteita ja helpottaa suurten alkuinvestointien toteuttamista sukupolvenvaihdon yhteydessä. Investointituilla on kuitenkin rajallinen vaikutus sukupolvenvaihdosten määrään, ja ne kohdistuvat pääosin niihin nuoriin viljelijöihin, joilla alalle tulo on muutenkin realistista. Investointitukien vaikutukset kohdistuvat siten enemmän maatalouden rakenteeseen ja tuotantotapaan kuin jatkajapoolin laajentamiseen.

3 Lausunnon tiivistelmä

Komission maatalouden sukupolvenvaihdosstrategia tarjoaa sinänsä johdonmukaisen viitekehyksen nuorten viljelijöiden alalle tulon tukemiseksi. Sukupolvenvaihdosten haasteet ovat kuitenkin ennen kaikkea rakenteellisia. Strategian tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että politiikkatoimissa tunnistetaan tilojen taloudellinen tilanne, tilarakenteen kehitys, jatkajapoolin rajautuminen sekä tukipolitiikan ja peltomarkkinoiden yhteisvaikutukset. Ilman näiden tekijöiden huomioimista strategian määrällisten tavoitteiden saavuttaminen on epävarmaa.

Jani Lehto

Johtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 04.02.2026 klo 09:58:49.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Olli Niskanen

Olli Niskanen, Jyrki Niemi, Susanna Lahnamäki-Kivelä, Timo Karhula

Liitteet:

Tiedoksi: